elamuissegi (Roosi tän.; E. Saks'i teade 1922. a.). Sama maksab ka kaelushiire kohta, kes talviti ja sügiseti tihti inimeste elamuisse tungib (Maarja-Magd. kih. 1921. ja 1922. a.) ja isegi Tartu linnas ette tuleb (dots. E. Spohr on teda Botaanikainstituudis 1922. a. tabanud ja üliõp. J. Simtmann sama aasta sügisel Puiestee tän.). Pisihiire (*Mus minutus* Pall.) kohta puuduvad täielikumad teated, kuid Mäksa vallas näib ta mitte väga haruldane olevat. Näib, et ta üle terve ala hajusalt on levinud. Pisi-kõrvhiirile pakub Tartumaa suurelt jaolt väga soodsaid elutingimusi. Meie kohtame sagedasti leethiirt (*Hypudaeus glareolus* (Schreb.)) ja vastavail kohil ka vesirotti (*Paludicola terrestris* (L.)). Laialdasil põllualadel esineb põldhiir (*Arvicola arvalis* (Pall.)). Ta elustab aga harimatagi maa-alasid ja muu seas ka niisket Emajõe orgu Tähtvere all. Peipsi järve ümbruses asendab teda rohuhiir (*Agricola agrestis* (L.)), kes ka Kalli järve ümber olevat luhta elustab.

Kahest meie jäneseliigist on sagedam halljänes (*Lepus europaeus* Pall.). Valgejänes (*Lepus variabilis* Pall.) on sage põhjaosas.

Suurimaks maismaa-loomade esindajaks on meie alal põder (*Alces alces* (L.)). Ta esineb õige haruldase loomana üle terve maakonna, kuid sagedamini küll põhjaosas. Samuti haruldase loomana levib üle maakonna ka metskits (*Capreolus capreolus* (L.)). — Ülaltoodud loetisest selgub, et meie faunale ilmet andvad loomad, nagu põder, ilves, hunt ja karu, võib-olla ka lendorav, enamikus ala põhjapoolset osa iseloomustavad. Selle põhjuseks on ühelt poolt suuremad metsad ja teiselt poolt ka Venemaa piiri lähedus, mis sisserändamist hõlbustab (9. joon.). Teised imetajad levivad ühtlaselt üle terve maakonna, erandiks on ainult pähklihiir, kes lõunapoolse osaga piirdub.

Maastikud. Maastikuliselt kuulub Tartumaa Kesk-Eesti maastikkude rühma, haarates sealjuures oma idaosaga ka Ida-Eesti ja lõunaosaga Lõuna-Eesti maastikke. Tartumaa keskosa moodustab Vooremaa, suurvoorte, rööppõldude ja viirgniitudega, ridakülade ja mõisatega ning tiheda teestikuga maastik, kuhu kuuluvad vallad: Kuremaa, Kaarepera, Kudina, Elistvere, Laiuse, Laiuse-Tähkvere, Saadjärve, Sootaga, Raadi, Vara, Vesneri, Tammistu ja Luunja. Lääne pool Vooremaad, Emajõe ja Endla järvede vahel, on Jõetaguse-maa, tasane metsade ja soode, üksikõuede ja hõreda teestikuga maastik. Siia kuuluvad Jõgeva, Härjanurme, Puurmani, Laeva, Vorbuse, Tähtvere, Ulila ja Kavilda vald.

Ida-Tartumaa haarab oma alla Peipsimaa, mis on väikekühmade ja küngaste, suurte soiste metsade, soode, tänavkülade, üksikõuede ja hõreda teestikuga maastik Peipsi rannikul, kus asuvad Ranna, Pala, Kokora, Alatskivi, Peipsi-äärne, Kavastu, Kastre-Võnnu, Kasepea, Mustvee, Avinurme, Lohusuu, Võtikvere, Saare ja osalt Roela vald.

Lõuna pool Emajõge, ida ja kagu pool Virtsjärve, on Ugalamaa, hajajärvede, suurkuplite, väikepõldude ja niitude ning salude, väikeõuede, mõisate ja tiheda teestikuga maastik, mis haarab Rannu, Konguta, Aru, Meeri, Luke, Kodijärve, Kambja, Krüüdneri, Päidla,